

Sosyoloji Derneği, Türkiye

Sosyoloji Araştırmaları Dergisi

Cilt: 17 Sayı:1 - Bahar 2014

Sociological Association, Turkey

Journal of Sociological Research

Vol.:17 Nr.: 1 - Spring 2014

SIYANRL ALTIN MADENCİLİĞİ VE TOPLUMSAL DEĞİŞME: BERGAMA ÖRNEĞİ

Füsun Kkalan IMRIN
Esin CANDAN

**SİYANÜRLÜ ALTIN MADENCİLİĞİ VE TOPLUMSAL DEĞİŞME:
BERGAMA ÖRNEĞİ***

Fusun Kkalan ımırın¹

Esin Candan²

ÖZ

Bu alışma, 1990'lı yılların başından itibaren Bergama'da faaliyet göstermeye başlayan siyanürle altın arama çalışmalarının Ovacık, amky ve Narlıca köyleri üzerinde yaratmış olduğu toplumsal değişme dinamiklerini görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Maden ocağı çevresinde konumlanmış olan üç köyde yapılan uygulamalı çalışmalar sonucunda yerel halkın ikiye bölündüğü (madenciler-çevreciler) ve geleneksel yaşam motiflerinin zedelendiği saptanmıştır. Siyanürle altın arama faaliyetinde bulunan maden ocağı, köylerde geleneksel yaşam döngüsünü de zamanla değişirmiştir.

Yerel bir coğrafyada küresele eklemlenebilen toplumsal bir hareket ve başkaldırının da hayata geçtiği amky, Narlıca ve Ovacık köylerindeki sosyo-ekonomik değişimlerin saptanması, bu çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Toplumsal değişme dinamiklerini gözler önüne sermeyi planlayan bu araştırmada, "bilgi kaynakları" olarak kabul edilen kyller ile derinlemesine mülakatlar yrtlmştir. Ayrıca gözlem ve doküman incelenmesi de (fotoğraf, belge, resmi kayıtlar vb.) diğer veri toplama araçları olarak, araştırmanın yöntemsel teknikleri olarak benimsenmiştir. İzmir ilinin Bergama ilçesinde meydana gelen bu toplumsal değişme örüntüsünü siyanürlü altın madenciliği değişkeni bağlamında açıklamaya çalışmak, kırsal alandaki toplumsal değişmeyi anlamak bağlamında büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler; Toplumsal değişme, siyanürlü altın madenciliği, evre, Bergama.

---

* Bu alışma 9 Eylül Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) tarafından 2012 KB SOS 6 nolu proje olarak desteklenmiştir.

¹ Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, İMYO, İktisadi ve İdari Programlar.

² Yrd. Do. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, İMYO, İktisadi ve İdari Programlar.

**GOLD MINING WITH CYANIDE AND SOCIAL CHANGING/
BERGAMA CASE**

ABSTRACT

This study aim to make visible the changing social dynamics that emerged in the villages of Ovacık, Çamköy and Narlıca after the cyanide and gold search that started at the beginning of 1990s in Bergama.

As a result of practical studies in the three villages located around the mine, it is determined that the public is separated in two groups –villagers who support the mining company and environmentalists- and traditional life motifs have been damaged. Over time, the mine has changed daily life in the villages.

Social movements of a local geography that could be applied articulated to global and determination of socio-economic changes in the Çamköy, Narlıca and Ovacık where contumacy also occurred, will be the core of this article. This research, reveals the social changing dynamics, has obtained an in-depth meeting with the villages that are considered as “source of information” together with survey works. Furthermore, like other data collecting tools, observation and document investigation has adopted as researchs systematic techniques (photograph, document, official recordetc.)

It is of great importance to understand the context of social change in rural areas in trying to explain patterns of this social change occurred in Bergama district in İzmir in terms of gold mining by cyanide variable.

Key Words: Social changing, gold mining with cyanide, environmental, Bergama.

GİRİŞ

Türkiye toplumsal hareketler tarihçesi içerisinde dikkat çeken Bergama köylü hareketi, bir yandan gündelik yaşamda yerel yönetimler, basım yayın organları ve sivil toplum örgütlerini harekete geçirirken diğer yandan da bilimsel disiplinler alanında büyük bir etki yaratmıştır. 1990'lı yılların başlarından itibaren gazetelerin haber başlıklarını süsleyen Bergama köylülerinin toplumsal mücadelesi, özellikle toplumsal hareket çalışan sosyal bilimcilerin de dikkatini bu alana kaydırmıştır.

Tarihinin en dikkat çekici toplumsal karşı çıkışlarından birisini hayata geçiren Bergama köylülerinin örgütlenme biçimleri, hareketin tarihçesi, hareket içerisinde yer alan aktivistlerin yapısı ve eylem repertuvarları konusunda yapılmış olan pek çok araştırmanın varlığı göz önünde bulundurulduğunda bu çalışma açısından esas olan, bir tekrara düşmemektir. Bu çalışmadaki temel amaç, merkeze toplumsal hareketleri koyarak bir tekrar yapmaktan öte, siyanürlü altın madenciliği sonrasındaki toplumsal değişmeyi görünür kılmaktır.

Türkiye'de altın arama ve çıkarma faaliyetleri kapsamında ilk defa hayata geçirilen Ovacık Altın Madeninin Bergama köylerinde yaratmış olduğu toplumsal dönüşümün açıklığa kavuşturulması esastır. Dolayısıyla bu çalışmanın toplumsal yapı ve ilişkilerin toplumsal, ekonomik ve kültürel dinamikler tarafından ağırlıkla şekillendirildiği fikrine dayanmakla birlikte, insanın toplumsal yaşantısının biyolojik ve fiziksel evre tarafından da etkilendiği varsayımı üzerine kurulu olduğu söylenbilir. Kırsal alanda siyanürlü altın madenciliğinin yaratmış olduğu değişme dinamiklerini konu edinen bu çalışmanın sorunsallaştırdığı temel konular, altın madenciliği ile birlikte köylülerin ekonomik gelir düzeylerinde, yaşam tarzlarında, komşuluk ve akrabalık ilişkilerinde, kültürel değerlerinde, eğitim ve din

anlayışlarında, tüketim kalıplarında, toplumsal cinsiyet ilişkilerinde, göç hareketlerinde ve mesleki hareketlilik- tarımdan kopuş/ işçileşme süreçlerinde meydana gelen dönüşümlerdir.

Kırsal yerleşim alanlarında siyanürlü altın madenciliği sonucunda ortaya çıkan toplumsal ve ekonomik değişimi araştıran bu araştırma, aynı zamanda çevre konusuna da dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Bilindiği üzere siyanürlü altın madenciliğinin yaratmış olduğu toplumsal ve ekonomik deformasyonlar kadar, çevre tahribatı da söz konusudur.

Bugün ülkemizdeki mevcut sosyal bilimler alanındaki literatür göz önünde bulundurulduğunda, kırsal alanda altın madenciliğinin yaratmış olduğu toplumsal dönüşümü açıklayan bir çalışma mevcut değildir. Bir kalkınma hamlesi olarak sanayileşmenin ya da turizmin kırsal alanda harekete geçirdiği toplumsal değişmeyi anlamaya yönelik çalışmalar mevcut olsa da (Kıray, 1964, Oktik 2002, Tuna 2006, Geniş 2009, Bal 1995 vd.) siyanürlü altın madenciliği ve kırsal alandaki toplumsal değişme ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamaktadır.

Bu araştırmada esas olarak siyanürlü altın madenciliğine odaklanılmıştır. Kırsal alanda siyanürlü altın madenciliğinden sonraki toplumsal yapı ve değişim, toplumsal ve ekonomik göstergeler üzerinden açıklanmaya çalışılırken, çevreye dair süreçler de araştırmanın odağında tutulmaya çalışılmıştır. Araştırmada siyanürlü altın madenciliği, salt ekonomik bir sektör olarak değil, hayata geçirmiş olduğu toplumsal, kültürel ve çevresel faktörlerle birlikte bir bütün olarak ele alınmıştır.

Türkiye’de geçmişten günümüze dek uzanan süreçte sosyoloji çalışmaları içerisinde kırsal yapıyı konu edinen köy araştırmaları ağırlıklı bir yer teşkil etmiştir. 1960’lı yıllara kadar kırsal yapı üzerine konumlanmış olan köy araştırmalarının ana temaları, köylerin nüfusları, temel geçim kaynakları, gelenek ve görenek alışkanlıkları, üretim araçları gibi değişkenler üzerinden yükselmiştir. 1960’lı yıllardan sonra ise gerek bizatihi dünyada ve Türkiye’deki sosyoloji çalışmalarının değişen niteliği, gerekse ülkenin geçirmekte olduğu değişim

dinamikleri, köy araştırmalarının yapı ve niteliğini de değiştirmiştir. 1960’lı yıllardan sonra kırsal alanda yaşanan dönüşüm, sosyolojik araştırmaların da yönünü değiştirerek, kırsal yapı ve toplumsal değişim arasındaki ilişkinin incelenmesine yol açmıştır. Ancak meydana gelen bu değişmeyi, salt kırsal yapının değişimi ile açıklamak mümkün değildir. Adı geçen yıllar, sosyolojinin kendisinin de bir dönüşüm yaşadığı süreçlerdir. 19. yüzyıldan itibaren daha çok ekonomi ve siyaset kurumlarına odaklanan pr sosyolojinin giderek göz ardı ettiği toplumsal cinsiyet, sanat, toplumsal hareketler, suç ve evre gibi konular üzerinde toplumsal değişmeyi görünür kılmaya çabaladığı bir döneme girilmiş olduğu söylenbilir.

Bu anlamda sosyal bilimler literatürü içinde kırsal yapı ve toplumsal dönüşümü görünür kılan temel çalışmanın Kıray’ın ‘‘Ereğli: Ağır Sanayiden nce Bir Sahil Kasabası’’ (1964) adlı çalışması olduğu söylenbilir. Sanayileşme ile birlikte değişime uğrayan kırsal yapı üzerine odaklanan bu çalışma, aradan geçen elli yılı aşkın sreye rağmen bugün bile temel referans kaynağı olarak büyük bir önem taşımaktadır. 1960’lı yıllarda köylerde yaşanmaya başlayan dönüşüm dinamikleri 1980’lere gelindiğinde farklı bir boyuta ulaşmıştır. 1980’lerin başlarından itibaren ulusal kalkınmacı dönemin sona ermesi ve tarım/gıda sektörünün küresel etkilere açık hale gelmesiyle birlikte, kırsal kesimin sosyal ve ekonomik yapısının hızla değiştiğine dair önemli eğilimler görülmeye başlanmıştır (Keyder, Yenal, 2007:289). Ortaya çıkan bu eğilimlerin başında kırsal bölgelerde yaşayanlar için tarımın tek ya da egemen geçim kaynağı olmaktan çıkması ve tarım dışı gelirlerin kırsal haneler için gittikçe artan bir öneme sahip olması geliyor. Elinizdeki bu çalışmanın odağını oluşturan amky, Ovacık ve Narlıca köylülerinin de siyanürlü altın madenciliği ile birlikte tarımdan kopmaya başladıkları, yalnızca temel geçimlik kaynağı olarak tarımı yaşamlarının merkezlerine koymadıkları ve giderek bir işçileşme sürecine girdikleri gerçeği de, yukarıda yapılan açıklamayı haklı kılmaktadır. Diğer

yandan da tarım sektörünün gelirden aldığı pay yıllar itibariyle 1980’de yüzde 25’lerden 2013’de yüzde 9’a düşmektedir (TÜİK:2013). Aynı dönem içerisinde tarımdaki istihdam toplam istihdam içerisinde yüzde 54 iken bugün yüzde 24’lere gerilemiş ve yaklaşık 2500 civarında kişi tarım sektöründen kopmuştur (TÜİK 2013). Türkiye’deki bu genel görünüm elbette ki Bergama köylerine de yansımaktadır. Tarımdaki bu kopuş yaşanırken (hizmet sektörü, madencilik ve inşaat gibi) özellikle ucuz ve vasıfsız emek gerektiren sektörlerde istihdam artışını görmekteyiz (TÜİK:2013).

Siyanürlü altın madenciliği ile birlikte kırsal yapıda meydana gelen toplumsal değişimi görünür kılmaya çalışan bu çalışma açısından açıklığa kavuşturulması gereken ikinci bir nokta mevcuttur. Araştırmamız da ortaya koymaya çalıştığımız toplumsal değişmeyi, sanayileşmenin yarattığı bir toplumsal değişme mi, yoksa çevrede tahribat yaratan biyofiziksel bir unsurun yarattığı bir değişme olarak mı açıklamak durumundayız? Çalışmamız açısından formüle edilen böylesi bir soru, aynı zamanda bu araştırmanın kuramsal temellerinin belirlenmesine de katkı sağlamıştır.

Siyanürlü altın madenciliği salt ekonomik bir süreç olarak değerlendirildiğinde bu çalışmayı sanayileşme ve toplumsal değişme arasındaki ilişki üzerine kurgulamak gerekir. Oysaki siyanürlü altın madenciliği yalnızca bir üretim biçimi olarak ekonomik unsurları değil, bir yapı olarak toplumsal, kültürel ve çevresel tüm dinamiklerin değişme katalizörü olarak konumlanmaktadır.

Alışlageldik sosyolojik tehayülde genellikle bir toplumsal olgu ya da değişme yine farklı toplumsal olgular aracılığıyla açıklanma girişiminde bulunulmuştur. Ancak göz ardı edilen önemli bir gerçeklik, toplumsal değişme üzerindeki biyofiziksel dünyanın etkisidir. Dolayısıyla bu çalışmanın kuramsal temelini çevre sosyolojisi kuramları üzerine kurgulandığını ifade edebiliriz. Çünkü çevre sosyolojisi genel sosyolojik perspektif içinde

1970’li yıllara kadar ihmal edilen biyofiziksel olguların ya da ekolojik sorun yaratabilecek toplumsal formasyonların da toplumsal değişme üzerinde etkili olduğu görüşü üzerine kuruludur.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Comte, sosyoloji kavramını ilk defa 1938 yılında ortaya atmasına rağmen biyofiziksel dünyanın toplumsal yapılar üzerindeki etkisi konusundaki araştırmalar ne yazık ki, 1960’ların sonu ve 1970’lerin başlarında ortaya çıkmaya başlamıştır. Sosyal teori açısından ortaya çıkan böylesi bir durumun temel nedeni ise birden fazladır. Özellikle 1970’li yıllar bizzat sosyolojinin kendisinin geçirdiği dönüşümler kadar toplumsal yaşamında bir o kadar hareketli geçtiği bir süreçtir. Özellikle II. Dünya savaşı ve ilerleyen teknoloji sonucunda gündeme gelen yeni çevre felaketlerinin yanı sıra ortaya çıkan ve tüm dünya üzerinde büyük bir etki yaratan çevre hareketleri de sosyolojinin çevre meselesine karşı olan mesafeli duruşunu bozmayı başarmıştır. Bu nedenle çevre sosyolojisi çalışmalarının özellikle de yeni teknolojiler ile ortaya çıkan çevresel felaketler ve buna tepki olarak gelişmeye başlayan çevre hareketinden büyük oranda beslendiğini söylemek mümkündür. Ancak ortaya çıkan böylesi bir ilişki tek yönlü kalmamış, zamanla sosyal teori de gündelik yaşamdaki toplumsal mücadeleleri ve çevre felaketlerine karşı alınabilecek toplumsal, ekonomik, hukuksal, ekolojik tedbirleri de dönüştürmeyi başarmıştır.

Sosyal bilimler literatüründe günümüzde bile çok sıklıkla rastlamadığımız çevre sosyolojisi çalışmalarındaki temel amaç, toplumsal yapı ve süreçlerle biyofiziksel dünya arasındaki karşılıklı etkileşimi ortaya koymaktır. Toplumların çevre üzerindeki etkileri ya da çevrenin toplumsal örgütlenme ve insan davranışı üzerindeki etkilerine dikkat çekilir. Bu sebeple Konak’a göre çevre sosyolojisinin 1960’lı yıllarda Amerika’da ortaya çıkışının iki temel gerekçesi vardır. Bunlardan ilki, çevre yıkımının veya çevre sorunlarının sebebini

anlamaktır. İkinci ve belki de daha önemli gerekçe ise biyofiziksel dünyanın toplumsal değişme üzerindeki etkisini ortaya koymaktır (2010: 272). İşte tam da bu sebeple bu çalışmada teorik alt yapı olarak bir çevre sosyolojisi kuramı kullanılması gerekliliği kendisini dayatmış bulunmaktadır. Bu çalışmada çevre temelli bir olgunun kırsal yaşamın dönüşümü üzerinde nedensel etkili olduğu açıklanmaya çalışılmaktadır. Yani sosyal olmayan faktörlerin, toplumsal dönüşümleri etkilemesi konu edinilmiştir.

Ancak hemen belirtmek gerekir ki, çevre sosyolojisinin yegane belirleyeni çevre değildir. Biyofiziksel bir unsurun konumlanmış olduğu doku içerisinde ekonomik büyüme, refah, teknoloji, nüfus ve göç hareketleri, cinsiyet ilişkileri, değerler sistemi, eğitim, gündelik yaşam alışkanlıkları vb. tüm toplumsal dinamikleri dönüştürme ve biçimlendirme gücüne dikkat çekilir. Çevre sosyolojisinin sosyal bilimler alanına yaptığı bu katkı, gerçekte bir paradigma değişimi anlamına gelir. Bu paradigma değişikliği ile 19. yüzyıl sanayi toplumu ve klasik sosyolojik gelenek içerisinde hakim olan insanmerkezli görüşten, çevremerkezli dünya görüşüne bir geçiş söz konusudur. Klasik sosyolojik anlayışı da biçimlendiren insanmerkezli dünya görüşüne göre insanın dünyanın mutlak hakimi olduğuna ve doğanın insanın kullanımı için araçsal bir öneme sahip olduğuna inanılır. Oysa çevre sosyolojisi ile egemenlik kazanan doğamerkezli dünya görüşüne göre doğa sadece insan kullanımı için araçsal bir öneme sahip değildir. Doğa, insan kullanımından bağımsız olarak kendi başına bir varlık alanıdır (Tuna, 2006: 3).

İnsanmerkezli(anthropocentric) ve çevremerkezli(ecocentric) yaklaşımları, çevre kuramlarını açıklığa kavuşturmak bağlamında biraz daha derinlemesine ele almak gerekir. Kabaca bakıldığında insanmerkezcilik, çevrenin korunmasının gerekçesini yine insandan yola çıkarak ortaya koyar. “her ne kadar çevrenin korunmasının gerekliliği vurgulanıyor olsa da bu, insanın amaçları dışında kendi için korunmayı hak eden bir doğa kavrayışına dayanmaz”(Keleş,

Hamamcı, oban, 2012: 75). evremerkezcilik de ise insan, doğanın üstüne değil, yalnızca doğanın bir parçası olarak ele alınır. İnsanın sahip olduğu çeşitli özellikler onu doğa karşısında üstün kılmaz. Hatta insan etkinlikleri sonucunda doğrudan ya da dolaylı olarak ortaya çıkan çevresel ve toplumsal sorunlar, insanın doğanın üstünde olmadığını ve tam tersine doğa ile toplum arasında yadsınamayacak olan etkileşimin kanıtıdır.

evremerkezci bir anlayış üzerinde temellenen evre sosyolojisi alanında bugün halihazırda yaşanan bir takım sorunlar mevcuttur. Çalışma alanı yeni olmasına rağmen mevcut çalışma konuları ve alana ilişkin sorunlar oldukça büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Dolayısıyla bu anlamda hem kavramlar hem de yaklaşımlar açısından evre sosyolojisi çalışmaları kapsamında bir kafa karışıklılığının yaşandığı ifade edilebilir. Kavramlar açısından ortaya çıkan “evreselcilik” (environmentalism) ve “evrecilik” (ecologism) ayırımına karşın, teorik yaklaşımlar içerisinde evre kuramlarının ve evre politikalarının birbirlerine karıştirılması, bu alanda çalışan sosyal bilimciler açısından büyük bir sorun yaratmaktadır. Kimi çalışmalarda evre politikaları ve evre kuramları birbirlerine eř ve aynı anlamda kullanılırken, kimi çalışmalarda da evreselcilik ve evrecilik arasındaki ayırmlar tamamen görmezden gelinerek, bir kurgu inşa edilmeye çalışılmaktadır. Oysa bu çalışmada gelinen noktada kuramsal temelleri oluşturmak açısından belli ayırmların yapılması esas alınmıştır.

Çevrecilik ve evreselcilik kavramlarına dair başlangıçta söylenebilecek ilk şey, çevreciliğin daha çok sürdürülebilir bir toplum ve yaşam ideali üzerinden hareket ettiği ve bu sebeple de daha çok sosyal bilimlerle ilgili olduğudur. Buna karşın evreselcilik ise daha çok sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir büyüme modellerine dayanmakla birlikte daha fazla oranda politika ile ilgilidir. Sürdürülebilir toplum idealini hedef olarak ele alan çevreciliğin salt belirleyenin evre olduğu söylenemez. Çevrecilik yaklaşımında toplumsal, siyasal ve kültürel

yaşamın çeşitli boyutlarına dair sorunlar ele alınmakta, bunlarla ilgili çözümler üretilmekte ve bütünlüklü bir proje hazırlanmaktadır (Çoban, 2002). Ortaya çıkan tüm bu dinamiklere bağlı olarak elinizdeki bu çalışmada da çevreciliğin yani sosyolojik olarak da holistik bir yaklaşımın benimsendiği söylenebilir. Çevre, toplum ve ekonomi arasındaki ilişkilerin bütünlüklü analizi hedeflenir.

Diğer yandan endüstriyelizmin eleştirisi, ekonomik büyümenin sınırlandırılması, nüfusun azaltılması, teknolojinin sorgulanması, eko-merkezcilik, ekolojik toplum projesi, çevreci özne (Çoban,2002:12) gibi temeller üzerinde yükselen çevrecilik görüşünün de, aynı zamanda çevre sosyolojisinin alt yapısını oluşturduğunu ifade etmek gerekir. Ancak buna karşın çevre ile ekonomiyi ilişkilendirerek verimlilik, çevresel kaynak kullanmada rasyonellik ve ekonomik ilklerin belirlediği bir çevre anlayışı sunan çevreselcilik de bugün uygulanan çevre politikalarının temelini oluşturur. Çevre kuramları ve çevre politikaları açısından ortaya konan bu ayrımı, çalışma açısından da bir sınıflandırmaya tabii tuttuğumuzda, elinizdeki bu çalışmada benimsenmiş olan kurgu aşağıda formüle edilmiştir.

Çevre kuramlarını altı ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar, yeni ekolojik paradigma, eko-marksist yaklaşım (koşu bandı üretim teorisi ve kapitalizmin ikinci çelişki teorisi), sanayileşmiş rasyonelitenin rasyonelsizliği teorisi, risk toplumu, ekolojik modernleşme teorisi ve ekofelsefeler olarak adlandırabileceğimiz (derin ekoloji, eko-feminizm ve toplumsal ekoloji) çevreci yaklaşımlardır. Çevre politikalarını ele aldığımızda ise öncelikli olarak sürdürülebilir kalkınma ve sonra da serbest piyasa ve çevrecilik ilişkisine değinmek gerekir. Böylece çevre açısından politika ve kuram yaklaşımlarını birbirinden ayırmak mümkün olmuştur.

Çevre çalışmaları açısından yukarıda yapılan sınıflandırma elbette ki, bu alandaki tüm yaklaşımları içermemekle birlikte alan hakkında genel ve toparlayıcı bir içeriğe sahiptir. Çevre

sosyolojisi bağlamında ne çıkan yeni ekolojik paradigma(Dunlop, Catton 1978,1979), eko-marksist yaklaşım ve sanayileşmiş rasyonelitenin rasyonelsizliği teorileri (O'Connor, 2000, Kovel 2005) daha çok Kuzey Amerika kökenli olmakla birlikte çevresel bozulmanın nedenlerini açıklama çabasına dayanmaktadır. Diğer yandan UlrichBeck (2004)tarafından geliştirilen Risk Toplumu ve Giddens'in kuramsallaştırdığı Ekolojik Modernleşme Teorisi (Beck&Giddens&Lash, 1994, Buttel, 1998), Avrupa da gelişen evre sosyolojisi yaklaşımları olmakla birlikte büyük oranda modernleşme kuramından beslenmiştir.

Toplumsal yapının evre unsurları ya da biyofiziksel dünya tarafından da büyük oranda dnştrldği varsayımına dayalı olan bu çalışmada kuramsal tartışmalar bağlamında ortaya çıkan ilk ayırım, teori ve politika üzerinedir. Genellikle sosyal bilimler literatürü içerisinde evre sosyolojisi kapsamında kuramlarla politikalar birbirlerinin yerine, dağınık bir biçimde kullanılmaktadır. Oysa her ikisi arasında ciddi farklar mevcuttur. Kuramlar daha çok doğa ve toplum arasındaki ilişkiyi en baştan çözülemeye dayalı düşünsel bir alt yapıya sahiptir. Ancak bu düşünsel yolculuk gündelik-pratik yaşam döngüsüne de yn verebilme gücünü de kendisinde barındırır. evre konusunda oluşturulmuş politikalar ise daha çok 1940'lı yıllardan sonra neo-liberal kurum ve anlaşma sonucunda ortaya çıkmış olan ve sistemin ilerlemesini amaç edinmiş olan eylem planlarıdır.

Bu çalışmanın tek ve egemen bir teorik modele oturtulması gtr. Çalışmamızda böylesi bir bulanıklığın ortaya çıkmış olmasının iki temel gerekçesi vardır. Bunlardan ilki, bizatihi evre sosyolojisinin kendi dinamiklerinden kaynaklanır. Henüz çok yakın bir geçmişe sahip olan bu alan içerisinde yapılan çalışmaların yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda bulanıklık anlaşılır hale gelir. Diğer yandan ikinci bir sorun ise çalışmanın kendi öz dinamiklerinden kaynaklanır. Gelişmekte olan bir ülkede yabancı doğrudan yatırımlar

aracılığıyla çok uluslu bir şirketin kırsal alanda hayata geçirmiş olduğu altın madenciligi işletmesi ve bunun kırsal alanda yarattığı değişimi anlamaya çalışmak oldukça güçtür. Ekonomik, toplumsal ve ekolojik tüm faktörlerin zaman zaman bağımsız değişken zaman zaman da bağımlı değişken olarak konumlandığı araştırmamızın girift yapısı, çalışmanın kuramsal zeminini kurgulamayı güçleştirmektedir.

Ancak çalışmamız ve araştırmaya hayat veren toplumsal süreçlerin bizleri ekonomik politik bir anlayıştan ekolojik politiğe doğru sevk ettiğini söyleyebiliriz. Genel olarak günümüze kadar gündeme gelmiş olan ekonomik, tarihsel ve toplumsal sistemlerin çevreyi koruma konusunda beceriksiz olduklarını görmekteyiz. Egemen ideoloji olarak konumlanan liberalizm ve onun hayata geçirdiğı toplumsal gerçeklik bağlamında kapitalizmin yarattığı çevre yıkımları sınırsızdır. Bugün çevre sorunları tüm dünyayı kapsayacak bir biçimde evrensel bir nitelik sergileyerek makro boyutlara ulaşmıştır. Çevre sorunlarının yoğunlaşması sürecinde ortaya çıkan tepkiler, bir zihniyet dönüşümü ile birlikte aslında ekonomi politikten, ekoloji politiğe geçiş olarak da değerlendirilebilir. Sınırsız ya da tükenmeyecek gözöyle bakılan doğal kaynakların temel çevresel sorunların temelinde olduğu ve bunların insanlığın ortak malları olduğu düşüncesi, bu paradigma değişimini hızlandırmıştır. Oysaki, kapitalizm bunun tam tersini inşa etmiştir. Serbest piyasa ekonomine dayalı olan kapitalizm, çevre tahribatlarını azaltmaktan öte, artırıcı bir görev üstlenmiştir. Çünkü genel olarak kapitalist girişimcinin karını artırmak için üretilen malın en ucuza mal edilmesi büyük önem taşır. Bu açıdan bakıldığında arıtma teknolojisini kullanma ya da gelişmiş ölkelerdeki yüksek çevre standartlarını göze alma, endüstri kuruluşlarının karını azaltır. Diğer yandan çevre sorunlarının kümülatif temelli olduğunu da bilmekteyiz. Yani herhangi bir çevre sorunu ile karşılaşıldığında ertelenmeden soruna derhal müdahale edilmesi gerekir. Aksi halde ekolojik ve ekonomik bedeli çok daha ağır olacaktır. Ekonomi politiğin çevre sorunları karşıısındaki bu açmazı, ekoloji politiğin oluşma

zeminini hazırlamıştır. İnsan topluluklarının doğa ile yeni bir ilişki kurması anlamına gelen ekoloji politiğinin ortaya çıkıŐ koŐulları ise 1970’li yıllardır.

Ekolojik politik bir perspektif çerçevesinde kurgulanmıŐ olan evre kuramları içersinde genel olarak Marksist temelli kuramların doğa ve toplum arasındaki iliŐkiyi açıklama biçimi oldukça yerindedir. Ekolojik Marksist yaklaşıma göre kapitalist toplumda devletin sermaye ile birleŐerek çeşitli biçimlerde çevresel ve buna bağlı olarak toplumsal sorunlar yaratması, bizim alıŐmamamız açısından da teyit edilmiştir. Bergama’daki siyanürlü altın madenciliği de dahil olmak üzere bugün içinde yaŐadığımız küresel kapitalist dünyaya bakıldığında evre tahribatlarının büyük oranda devlet yapılarından destek alan çok uluslu Őirketler tarafından gerçekleŐtirildięini görürüz. Çok uluslu Şirketlerin doğrudan yabancı yatırımlar aracılığıyla gelişmekte olan ülkelere yatırım yapmasının temeli ise sürdürülebilir kalkınma politikasıdır. evre, toplum ve ekonomi ortaklığına dayanan ve tüm uluslar açısından dengeli bir kalkınma ideali oluşturan sürdürülebilir kalkınma politikasının kuramsal ve uygulama alanında büyük bir çelişki vardır. Yoksullukla mücadele, adalet, evre koruma tedbirleri, dengeli büyüme vb. gibi ilkeleri benimsemiş olan politikanın gerçekte bu dinamikleri harekete geiremediğini görürüz. Neo-liberal ekonominin bir uygulama alanı olarak ortaya çıkan sürdürülebilir kalkınma, evre sorunlarını çözüme ulaŐtırma konusunda ne yazık ki baŐarısızdır. Dünyada ve Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma politikası ile hayata geirilmif olan projeler dikkate alındığında evre ve toplumsal yapıdaki deformasyonlar açısından durum oldukça düŐündürücüdür.

Dolayısıyla bu çalışmada sürdürülebilir kalkınma politikası ve serbest piyasanın evre ve toplum üzerinde yaratmış olduğu ağır tahribatları göz önünde bulundurarak, sürdürülebilir bir kalkınma değil, ekolojik/sürdürülebilir bir toplum anlayışının benimsenmiş olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmamızda kuramsal olarak evreselcilik yaklaŐımına karşın benimsenmiş

olan çevrecilik anlayışının da zaten siyasal projesi ekolojik/sürdürülebilir toplum görüşüdür. Çevrecilik esaslı, ekolojik politığe dayalı bu toplumda “fiziksel ve ekolojik yasaların öngördüğü sınırlar bakımından sürdürülmesi olanaksız olan sayılarla gösterilen ekonomik büyüme göstergelerinin yerini, ekolojik döngülerle uyumlu, sınırları gözeten ve niteliksel gelişmeye dayanan” bir büyüme almıştır (Çoban, 2002:26). Toplum-doğa ilişkisini bir iktidar ilişkisi olmaktan çıkararak bu yaklaşıma göre bilimsel ve teknolojik gelişmeler iktidarlar yerine toplum tarafından onanınca adalet, çeşitlilik, kendine yeterlik, az kirlilik, yeniden kullanım ve geri kazanım gibi ekolojik bir toplumun maddi temelini oluşturur. Bu bağlamda düşünüldüğünde çevreciliğin sürdürülebilir toplum ideali ile çevreselciliğin sürdürülebilir kalkınma ideali birbirlerine zıttır. Ortaya çıkan farklılığı açıklayan en önemli unsur ise bilimsel ve teknolojik gelişmelerin toplumun onayını almasıdır. Toplumun reddettiği ve onaylamadığı ilerleme dinamiklerinin yerine yeni çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekir. Sürdürülebilir kalkınma politikası, yarattığı tüm tahribatlarla birlikte çevre ve ekonomiyi bir araya getirme amacını taşır. Oysa sürdürülebilir toplum ideali, bireysel, toplumsal ve kültürel gelişmenin önünü açarak, teknolojik ilerlenmenin sınırlarını dikkate alan ve temelde fiziksel, doğal ve ekolojik ilkelerin temel alındığı bir süreçtir. Çalışmamızda böylesi bir kurgunun esas alınmasının temel gerekçesi, sürdürülebilir kalkınma politikası ile hayata geçirilen maden işletmesinin çevre ve ekonomi arasında bir bağ kurmaktan öte kırsal yaşamda ekonomik, ekolojik ve toplumsal olarak yarattığı deformasyonlardır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMSEL KURGUSU

Toplumsal değişme bağlamında genel olarak neo-liberal politikalar ve madencilik, özel olarak da günümüzde gerçekleşmekte olan siyanürlü altın madenciliğinin Bergama köylerinde yaratmış olduğu toplumsal değişmeyi konu edinen çalışmamızın birbirleri ile ilişkili birden fazla amacı kendinde barındırdığı söylenebilir. Siyanürlü altın madenciliği ve bunun toplumsal

yapı üzerindeki etkilerini saptamayı amaçlayan bu alışma, Bergama köylerindeki toplumsal değişimi görünür kılmayı amaçlamaktadır. Bu sebeple alışma İZmir'in Bergama ilçesinin amky, Narlıca ve Ovacık köylerinde yürütülmüştür. Bu üç köyün mekansal konumları, Bergama'da faaliyet göstermeye başlayan altın madeninin yakın çevresinde olmalarından ileri gelmektedir. Araştırma kapsamında bu üç köyün seçilmesinin temel gerekçesi, maden ocağına en yakın olan ve dolayısıyla bu toplumsal değişim dinamiğinden büyük oranda etkilenen köyler olmalarıdır. amky, Ovacık ve Narlıca'nın maden ocağı ile bir anlamda i ie geçmiş olan coğrafik ve toplumsal dokusu, bu köyleri farklılaştırarak araştırma deseni açısından ayrıcalıklı ve anlamlı kılmıştır.

Nitel araştırmanın gerçekleştirilmesi için çalışmamızda bir pilot uygulama yapılmış olup, niteliksel soru formu için temel başlıklar belirlenmiştir. Daha sonraki aşamalarda niteliksel soru formu araştırmanın her aşamasında farklı biçimlerde şekillenmiştir. Bu anlamda da çalışmamızda uygulanan mülakat tekniği için hazırlanmış olan soruların yarı yapılandırılmış olduğu söylenebilmektedir. Soru kâğınının bu biçimde hazırlanması ise araştırma konumuzun kendi öz dinamikleri ve buna bağlı olarak gündeme gelen gömülü teorisinin bir yansıması olarak kabul edilebilir. Çalışmamızda, araştırma deseni olarak gömülü teori benimsenmiştir. Gömülü teoride literatür taraması, veri toplama ve veri analizleri genellikle birlikte yrtldğu için başlangıçta zaten soruların tam anlamıyla yapılandırılması mümkün değildir.

Nitel araştırma ve gömülü teorisinin doğası gereği hem kaynakların (zaman ve maliyet) sınırlılığı hem de kullanılan bilgi toplama ve analiz yöntemlerinin özelliği nedeni ile çok sayıda bireyi araştırma örneklemine dahil etmek gerçekçi ve mümkün olmamıştır. Bu nedenle araştırmamızda toplam 30 kişi ile görüşülmüştür. Ancak bu otuz kişi çalışmanın başlangıcında belirlenen bir rakam değildir. "Maksimum eşitlilik rneklemesi" ve "kartopu rneklemesi"

yöntemi ile görüşmelerin belli bir doyum noktasına gelmesi kriteri esas alınmış olduğundan çalışmamızda 30 kişi ile görüşülmüştür. Köylere ilk gidildiğinde kahvelerde dönemin muhtarları ve geçmiş dönemin muhtarları ile görüşülmüştür. Daha sonra muhtarlardan özellikle de siyanürlü altın madenciliğine karşı başlatılmış olan mücadeleye destek vermiş ve tamamen karşı çıkmış kişilerin iletişim bilgilerine ulaşılmıştır. Bir sonraki aşamada o kişilerden daha başka katılımcıların bilgileri toparlanmıştır. Her görüşmede yeni bilgiler elde edildikçe görüşme yapılmasına devam edilmiştir.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE YORUMU

Anlamak, açıklamak ve kavramsallaştırmaya dayalı olan bu çalışmada en önemli veri kaynağı bireylerdir. Bilgi kaynakları olarak kabul ettiğimiz kişilerden elde edilen veriler araştırmanın hipotezleri bağlamında test edilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla çalışmamızda benimsemiş olduğumuz Gömülü Teori yöntemine bağlı kalarak yorumlama tekniği olarak da Olgü- Merkezli Kuramsallaştırma kullanılmıştır. Bu yorumlama tekniği yalnızca gömülü teori yaklaşımında kullanılan ve kavramsallaştırmayı zorunlu kılan bir yaklaşımdır. Gömülü teorinin kullanılmış olduğu bir çalışmada yorumlama tekniği olarak da olgü merkezli kuramsallaştırmanın kullanılması, verilerin bütünlüklü ve tutarlı analizi için oldukça uygundur. Diğer yandan kullanılan bu yorumlama tekniğinin en büyük avantajlarından biri de “eleştirel rasyonalizm tarzında olduğu gibi sadece hipotezleri sınamak değil, aynı zamanda kavramlar ve kodlar oluşturulmasını da mümkün kılmaktır” (Mayring, 2000:89). Dolayısıyla çalışmanın gelinen aşamasında hem hipotezleri test etmek hem de konuya ilişkin tüm kuramsal ve saha çalışmalarını içeren özgün kavramlar ortaya çıkarmak temel amaç olarak kendisini ortaya koymaktadır.

Madenciliğin toplumsal değişme üzerindeki etkileri çalışmamızda toplumsal, ekonomik ve çevresel olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır

Toplumsal Etkiler

Bergama'nın amk y, Narlıca ve Ovacık köylerinin ortasında 1989 yılından itibaren faaliyet göstermeye başlayan siyanürlü altın madenciliğinin kırsal yapıda harekete geçirmiş olduğu önemli bir dönüşüm dinamiği mevcuttur. Ancak altın madenciliğinin başladığı ilk günden günümüze kadar toplumsal dokuda meydana gelmiş olan dönüşümleri bir kertede kavramak olanaksızdır. Dolayısıyla çalışmamız açısından hem tarihsel hem de mekansal bir iz düşümünün takip edileceğini söyleyebiliriz. Toplumsal dönüşümün tarihsel serüveni yaklaşık çeyrek asrı ihtiva ederken, mekansal odaklanma birbirlerinden çeşitli kültürel farklılıklar gösteren köyler üzerinden konumlandırılacaktır. Çünkü mevcut süreçte gelinen noktada toplumsal dönüşümün dinamikleri açısından her üç köyde de ortaya çıkan süreç çeşitli farklılıklar göstermektedir. Antropolojik olarak bakıldığında seçilen köylerden ilki olan Narlıca bir Alevi köyü, Ovacık yoğun olarak Balkan göçmenlerinden oluşan bir yerleşim ve amk y ise kendini 'Y r k' köyü olarak tanımlamaktadır.

Köylerdeki toplumsal değişmenin ne zaman başladığı sorgulandığında neredeyse madenin faaliyete geçmeye başladığı sürece dönmek gerekir. 1990'lı yılların başlarında köylerde sondaj çalışmaları başladığında her üç köy için de temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Köylerin temel geçim kaynağı küçük ölçekli ve aile tarımına dayanmaktadır. Dönemin tarımsal destekleme politikalarının da etkisiyle yoğun olarak tütün ve pamuk üretimi gerçekleştirilmektedir. Madene en yakın olan Ovacık köyünde ailelerin toprak mülkiyeti diğer köylerden daha azdır. Bu sebeple tarımsal ürün ve hayvancılığa dayalı geçimlik temelli üretimde   köy içerisinde en yoksul olan ve tarımda gündelik işçilik yaparak geçimini sağlayan köy Ovacık'tır.

*“Fakirdiler Ovacıklılar ama tütün ekerlerdi. Büyük patronlara, yani demeğim arazisi çok olanlara tütün kırmağa giderlerdi.”*³ Her üç köy toplumsal ilişkiler açısından karşılaştırıldığında ise hem kendi aralarında hem de köyler arasında sıkı komşuluk ve akrabalık bağlarının yaşandığı söylenebilir. Özellikle de Narlıca köylülerinin bugünde olduğu gibi geçmişte de birlikte hareket etme ve ortak yaşamı harekete geçirme bağının daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Buna karşın kendilerini “Avrupalı” olarak ifade eden Ovacık köylülerinin ise birbirlerinin yaşamlarına müdahale etme eğilimleri daha azken, komşuluk ve akrabalık bağları da görece olarak daha zayıftır. *“Burada en birlik köyler Alevi köyledir. Narlıca, Pınarköy bide Tepeköy. Hepsi, tüm köylü birlikte davranırlar. Ama bizde(Ovacık) öle değil. Kimse kimseye tamah etmez. Bildiğini okur. Bilir misin bak biz aslında Avrupalı sayılırız”*.⁴ Köyler açısından ortaya çıkan böylesi bir durumu kanıtlayan en önemli bulgulardan biri madenin açıldığı dönemde Ovacık köyünde muhtarlık yapan Mahmut’un madenin açılışını mümkün kılmasıyla duyduğu gururdur. O bölgede bulunan toplam 17 köy içerisinde köylülerin baskısı ile madenin açılışına karşı olan 16 muhtara karşın, madene yalnızca ve tek başına destek veren muhtar Ovacık’tan çıkmıştır. “Madenci muhtar” olarak anılan Mahmut, *“burada 17 köyün muhtarına karşı bir ben savundum tek başıma madeni, hem de kendi köylüme rağmen”*⁵ söylemiyle de bu durumu gözler önüne sermektedir. Ovacık muhtarının sondaj çalışmalarına destek vermesiyle başlayan siyanürlü altın madenciliği, bu yıllardan sonra da toplumsal değişimin hızına ve yönüne büyük oranda biçim vermiştir.

Madenin sondaj çalışmaları ve ortaya çıkan hafriyatın nakliyesi için maden tarafından köyler içinde ilk istihdam ettirilen kişiler yine köylerin muhtar ya da azalarıdır. *“İlk madene girenler muhtarlardır, sonra azaları soktular bir biri işe...Benim babam muhtarın yanında*

---

³ Görüşme 4.

⁴ Görüşme 21.

⁵ Görüşme17.

azaydı. Azalık sayesinde girdi işe.”⁶ Böylece azaların ve muhtarların madende yüksek ücretlerle çalışmaya başlamaları ile birlikte toplumsal çatışma ve ayrılmanın da fitili ateşlenmiştir. Bugün de bakıldığında yine madende genellikle servis işi yapan ve yüksek ücretler kazanan kişilerin muhtarlar olduğunu görmekteyiz. Köylerde muhtarlık bugün için madenden iyi bir gelir elde etmenin en önemli aracı olarak görülmektedir. *“Yaşım genç olsa ben de muhtar olurum denerim be yaa. Avantadan para, çok kazanıyorlar ”*⁷ Bu üç köy için muhtarlık bugün yalnızca bir kanaat önderi olarak devleti temsil etme statüsü değil, zengin olmanın da en kolay yoludur. *“Onlar madencinin muhtarları, köylünün muhtarları değil. Bugün bak Çamköy, Tepeköy, Ovacık muhtarlarının hepsi servis çekiyor. Paralar gani yani senin anlıycan”*⁸ *“Şimdi insanlar çıkarları için muhtar olmak ister artık. Çünkü maden muhtarlara öncelik gösterdiği için insanlar muhtarlığı çıkarları için tercih ederler...Gel serviscilik yap dediler, işte arabayı alırken biraz yardım ettiler. Bir bir geriye ödedim. Şimdi Allah’a şükür güzel para kazanıyorum.”*⁹ Kırsal yapı içerisinde ekonomik olarak muhtar ve azaların toplumsal eşitsizliği harekete geçirmesi, toplumsal doku içerisinde çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir. Ancak köylü ile köy idaresi arasında yaşanan bu ayrılma, zamanla daha başka kanaat önderlerine de yansımıştır. Bir Alevi köyü olan Narlıca dedesinin madende “halkla ilişkiler” departmanında yüksek ücretler dahilinde istihdam ettirilmesi, sıkı toplumsal ilişkiler sergileyen köyün yapısını bozmuştur. Maden konusundaki tüm açıklamalarına karşı köylüyü bir türlü madene karşı olmaktan alıkoyamayan köyün dedesi bir süre sonra Narlıca’ya dedelik yapmaktan vazgeçmiştir. *“Ben madende görev yaptım. Ama çalışma olarak değil. Fikir olarak. Halkla ilişkiler bölümünde çalıştım. Üç, dört yıl yaptım o işi. Ama ben bu işi yaparken istedim*

---

⁶ Görüşme 8.

⁷ Görüşme 24.

⁸ Görüşme 24.

⁹ Görüşme 21.

ki, halkım faydalansın. Bak şimdi hepsi perişan halde duriy. Benim guvaynan(damat) beni tehdit ettiler, dede yaparız dediler. O da zaten fırsat areymiş. Ama baktılar bundan dede olmaz dediyler. Şimdi perişan hepsi. Gitmiyenen ne cenazesine ne de başka şeylerine.”¹⁰

Böylece kırsal alanda kanaat önderlerinin madende çalışmaya başlamaları ile birlikte ilk toplumsal çatışmaların meydana geldiğini söyleyebiliriz.

Diğer yandan madenin açılışı ile birlikte başlayan toplumsal mücadelenin de köylerin yapısını büyük oranda değiştirip, dönüştürdüğünü söylemek mümkündür. Köyler içerisinde kadın ve erkeklerin ve hatta çoğu zaman kadınların başını çektiği siyanürlü altın madenine karşı başlatılan toplumsal direniş, bir yandan toplumsal cinsiyet ilişkilerini dönüştürürken diğer yandan da komşuluk, akrabalık, göç, birlikte hareket etme, eğitim, örgütlülük, kendinden olmayanı dışlama gibi dinamikleri de harekete geçirmiştir. Çünkü maden açıldığı ilk günden itibaren köylülerinin tümünün madene karşı olduğunu ya da tam destek verdiğini söylemek mümkün değildir. Köylüler büyük oranda madene karşı olumsuz bir duruş sergilerken, madenin açılışını destekleyen grupların da varlığını göz ardı etmemek gerekir. Durum böyle olunca kırsal yapıda ortaya çıkan daha başka bir toplumsal bölünmeden söz etmek gerekir. Köylülerin kendi ifadeleri ile “*evetçiler*”(madenciler) ve “*hayırcılar*”(maden karşıtları) arasında büyük bir çatışma yaşanmaya başlanmıştır. Kırsal bir alanda cemaat ve birincil ilişkilerle yoğrulmuş olan sıkı akrabalık ve komşuluk ilişkileri gerçeği göz önünde bulundurulduğunda ortaya çıkan bu bölünme oldukça dikkat çekicidir. “*Biz hayırcılar doğamız bozulması istedik, evetçiler para kazanmak istedi*”¹¹ Zamanla her üç köyde de birbirlerinin düğünlerine, cenazelerine, bayramlarına gitmeyen, yolda birbirlerini gördüklerinde selam vermeyen ve kahvelerini ayıran bir köy cemaati gündeme gelmiştir. Madene karşı olanlar daha çok maden işletmesine değil, tehlikeli bir kimyasal olan siyanüre karşıdır. Madeni destekleyen evetçilerin gerekçelerini

---

¹⁰ Görüşme 18.

¹¹ Görüşe 1.

ise göz ardı etmemek gerekir. Özellikle de pamuk ve tütün gibi ürünlerde devlet desteğinin kalkması, üretim kotasının getirilmesi ve ardı arkasına yaşanan ekonomik krizler, köylüyü tarımdan geçim sağlamaktan giderek uzaklaştırmıştır. “İnsanlar bu köylerde tarımdan geçinebilseydi, zaten madeni istemezlerdi.”¹² “Üretme kaynaklarımız kısıtlandı hep kotalar yüzünden. Pamuk para yapmıy, tütün para yapmıy, zeytin? Satamadık. Ee ne oldu? Millet madene girdi o zaman.”¹³ Daha iyi bir gelir elde etmek için ve tarım sektörünün emek yoğun güvencesiz çalışma koşullarına karşın sigortalı, haftalık tatili ve çalışma saatleri belli olan madende çalışmak, köylüler için zamanla çok daha çekici hale gelmiştir. Diğer yandan maden işletmesine karşı olanlar da tarım ürünlerinin, doğanın ve sağlıklarının bozulacağı gerekçesi ile ciddi bir karşı duruş sergilemişlerdir. Böylece yerel halk *evetçiler* ve *hayırcılar* şeklinde ikiye bölünmüştür.

Kırsal yaşamdaki toplumsal çatışmanın diğer bir katalizörü ise maden işletmesinin köylere yaptığı yardımlardır. Özellikle Ovacık köyünde maden evlerinin kurulması ile birlikte büyük bir çatışmanın da harekete geçmiş olduğu görülür. Maden işletmesine coğrafi olarak en yakın olan Ovacık’da dinamit patlatmaları sonucunda yaklaşık 40-50 evin hasar görmesi sonucunda, maden işletmesi 47 yeni konut inşa etmiştir.

Elektrik ve su paraları maden tarafından karşılanan dubleks evlere, geleneksel köy evleri hasar gören köylülerin taşınması ile köyde daha farklı bir çatışma gündeme gelmiştir. “*orda elli tane evin cereyan parasını maden ödüyo. Onların hepsi kışın cereyan ile ısınyo. Ama bizim cereyanlarımızı ödemeye, evlerimi tamir etmeye yanışmıyolar. Nerden baksan senede üç, beş bin lira zararım var benim. Bu sorun değil mi sence? Al sana sorun işte.*”¹⁴ “Onlar güzel, lüks

---

¹² Görüşme 5.

¹³ Görüşme 18.

¹⁴ Görüşme 25.

evlerde yaşıyor. Bak benim ev dökülüyo. Her yer çatlak. Madem ev yapacaklardı, o halde herkese tüm köylüye yapsalardı. Birine yap, diğeri baksın, olmaz. Ya da toptan bu köyü taşısalarđı buradan iyiydi o zaman.”¹⁵ Özellikle kadınlar arasında konutlar açısından yaşanan sorunlar bir süre sonra köydeki kadınlar arasındaki ilişkileri zedelemiştir. Komşuluk ilişkileri zayıflamış ve giderek birbirlerini dışlamışlardır. “Bu evlerde kalmak köyde ne diyeyim ben sana bir çekememezlik yaratıyor, bir kıskançlık var yani. Eski komşularım ben bu eve taşındım diye çekememezlik yaptılar, gelip gitmediler artık. Ben de konuşmadım artık.”¹⁶“Elli yıllık komşu. Bak hala biz şimdi konuşmuyoruz.”¹⁷

Köylerde toplumsal yapı bağlamında yaşanan diğeri bir sorun ise göçtür. Özellikle de Çamköy’de arazi satışları ve madende çalışma ile başlayan göç hareketi (Bergama ve civar illere), köyü adeta genç nüfustan arındırmıştır. Genelde her üç köye de bakıldığında çalışan genç nüfusun artan gelir düzeyi ile birlikte artık köyde yaşamadığı ve en azından Bergama’ya göç ettiğini görmekteyiz. Üç köyün bugünkü nüfuslarına bakıldığında nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu köy, 140 hane ve 800 nüfus ile Narlıca’dır. Köyler içerisinde zaten dışarıya neredeyse göç vermeyen hatta nüfusu artan tek köy Narlıca’dır. İkinci olarak 126 hane ile 354 nüfusla Ovacık yer almaktadır. Ovacık’da da genç nüfus neredeyse yok denecek kadar azdır. Son olarak 60 hane sayısı ile Çamköy’ün nüfusu 200’dür. 2008 verilerine bakıldığında Çamköy’ün nüfusu 235’tir. Her yıl insanlar yavaş yavaş Çamköy’den uzaklaşmaktadır. Zaten köyde kalanlarda oldukça yaşlıdır.

Günümüze gelindiğinde yukarıda yapılan tüm açıklamaların da zamanla değişip, dönüşüme uğradığını görmekteyiz. Özellikle köylüler arasında ortaya çıkan evetçiler-hayırcılar ikilemi giderek sönmeye yüz tutmuş olsa da aralarındaki sınırlar ortadan kalkmamıştır. “Bu

---

¹⁵ Görüşme 15.

¹⁶ Görüşme 23.

¹⁷ Görüşme 27.

kırgınlıklar bitse de hala insanlar arasında bir sınır vardır. Kırgınlık var bi kere. Ben şimdi köylere dedelik yapmaya gitmiyom, sahip de çıkmıyom.”¹⁸ Ancak eskisi gibi kesin bir bölünmenin de var olmadığını da söyleyebiliriz. Özellikle de köylülerin madende çalışanların gerekçelerini ekonomik anlamda haklı görmeleri, toplumsal çatışmanın sönümlenmesine yol açmıştır. “*Adam karnını doyurma derdinde ben neye onunla konuşmaycam. Konuşmaycak ne var ki?*”¹⁹ Geçmişte toplumsal çatışmanın temelini oluşturan madende çalışma, bugün köylüler tarafından daha normal kabul edilmektedir. Hatta özellikle de Ovacık köyünde tarımda ve tarlada çalışmak yerine madende çalışmanın giderek çekici bir hale geldiğini de söylemek mümkündür. “*Şimdi herkes çocuğunu madene sokma derdinde. Keşke benimde en başından çocuklarım da kocam da girseydi madene.*”²⁰ “*Gece gelip, abine yalvarıyolar.. Abi ne olur bizi madene aldır diye*”²¹

Yukarıda yapılan tüm açıklamalar bağlamında Bergama köylerinde siyanürlü altın madenciliği ile birlikte önemli toplumsal değişim dinamiğinin harekete geçtiği söylenebilir. Kırsal kesimde başlangıçta toplumsal farklılaşma ve giderek derinleşen oranda bir toplumsal eşitsizliğin gündelik yaşamı olumsuz yönde etkilediği görülür. Köy toplumsal dokusu içerisinde kısmen benzer gelir, eğitim ve toplumsal statüye sahip olan kişiler arasında bir süre sonra ekonomik ve toplumsal anlamda ciddi eşitsizlikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Siyanürlü altın madenciliğinin köylerde konumlanması ile birlikte bir taraftan yerel halkın bir kısmı giderek yoksullaşırken, diğer bir kısım ekonomik anlamda büyük bir sıçrama yaşamıştır. Maden işletmesinin kurulması ile birlikte kırsal yapıda refah şartlarının dengesiz dağılımı, köylerin toplumsal dokusunu da deformasyona uğratmıştır. Diğer yandan toplumsal çatışmanın artan

---

¹⁸ Görüşme 18.

¹⁹ Görüşme 24.

²⁰ Görüşme 15.

²¹ Görüşme 16.

ivmesi ve refah koşullarının adil olmayan dağılımı yerel halkı zorunlu olarak yerinden ederek, göç hareketine yol açmıştır.

Çevresel Etkiler

Dünyanın pek çok coğrafyasında yasaklanmış olan siyanür liçi yöntemi ile altın çıkarma ve işleme faaliyetinin kırsal alanda yaratmış olduğu en önemli tahribatlardan bir diğeri çevreseldir. Gerçekte maden işletmesi bölgede bir sanayi kuruluşu yani tarıma alternatif bir geçim kaynağı olarak ele alındığında köylüler tarafından büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Refah koşullarını ve yaşam standartlarını yükselten bir sanayi olmasına rağmen Bergama köylüleri çok uzun yıllar boyunca madene karşı direnç göstermişlerdir. Tarım kotalarının arttığı, ekonomik krizlerin sıklıkla yaşandığı ve giderek küçük çiftçinin yoksulluğa itildiği bir süreçte Bergama köylüleri yanı başlarında kurulan işletmeyi uzun süreler boyunca reddetmişlerdir. “*Siyanür, zaten adı kötü*”²² söylemi, Bergama’da ortaya çıkan bu durumu özetler niteliktedir.

Türkiye’deki en önemli ve uzun soluklu toplumsal mücadele hareketlerinden birini örgütleyen Bergama köylüleri, bölgelerinde altının çıkarılmasına değil, çıkarılacak olan altının siyanür ile ayrıştırılmasına karşı durmuşlardır. Yaşanan yaklaşık çeyrek asırlık mücadele ve dönüşüm sürecinden sonra bugün madenin yaratmış olduğu çevresel riskler konusunda köylülerin ikiye ayrılmış olduğunu söyleyebiliriz.

Ağırlıklı olarak Çamköy ve Narlıca’dan oluşan bir grup, siyanürlü altın madenciliğinin ve bu işletmenin ortaya çıkarmış olduğu zararlı etkilerin (toz, dinamit patlamaları, sarsıntı, siyanürlü atık barajı vb.) doğa, tarım ürünleri, hayvanlar ve su kaynakları üzerinde oldukça olumsuz etkileri olduğunu savunmaktadır. “*Ürünlerin zararlı olduğunu bile bile yiyoz.*”

---

²² Görüşme 1.

*Yetiştirdiklerimi yerken korkuyom, ama ne yapcen?*²³ Geçmişte ağırlıklı olarak tütün ve pamuk yetiştirilmesine karşın bugün bu tür ürünlerden verim alınmadığı ve tarım desteklerinin kaldırılıp, üretim kotalarının getirilmesi sonucunda ürün çeşitliliği baheciliğe ve özellikle bamyaya üretimine dönüşmüştür. “*şimdi tütün namına bir şey kalmadı. Pamuk da tek tük. Tütünler zayıf çıkıp, eksperler para vermeyince ne kadar zarar varsa maden  dedi hepsini*”²⁴ Büyük arazi sahipliğinin olmadığı Bergama köylerinde yapılan tarım faaliyeti giderek ivme kaybetmektedir. “*Bak ben sana söyleyeyim. Bizim bölgenin bamyası da yenmez artık*”²⁵ Fıstık ağaçlarının ve tarım ürünlerinin büyük oranda zarar gördüğünü düşünen Bergama k yl leri coğrafik konumlarının da giderek deformasyona uğradığını savunmaktalar.

Bergama köyleri özellikle de çevresel koşullar bağlamında değerlendirildiğinde madenin açıldığı ilk dönemde bir gecede yaklaşık iki bin dört yüz tane am ağacının kesilmesi, bölgede büyük bir üzüntü ve hayal kırıklığı yaratmıştır. “*...Bi sabah onlar sabah ezanında biiyolardı ağaçları. Bi kalktık motor sesiyne. Bi baktık tepe ıplacık. Ben tepeyi  le g rince ağladım. Alsınlar altını ama üstteki amları neye kestiler. Bi am kolay mı yetişiyo?*”²⁶ Bölgede değerli olan ve aynı zamanda bir geçim kaynağı olarak da öne çıkan fıstık ve am ağaçlarının kesilmesi yanı sıra özellikle de dinamit patlatmaları sonucunda ortaya çıkan sarsıntı ve toz da bölge halkını bugün bile büyük oranda rahatsız etmektedir. “*Hanım göstersin içerde çatlakları*”²⁷ “*Gel gör bak bi evimin haline içeriye bir bak. O zaman sen karar ver çatlak vamu diye...tozu da berbat, her yer amur.*”²⁸

---

²³ Görüşme 9.

²⁴ Görüşme 14.

²⁵ Görüşme 2.

²⁶ Görüşme 15.

²⁷ Görüşme 14.

²⁸ Görüşme 26.

Dinamit patlamaları neticesinde ortaya çıkan tozdan, ağaçların kesilmesinden ve tarım ürünlerinin veriminin düşmesinden oldukça büyük oranda rahatsız olan bu kesimin dile getirdiği diğer iki sorun daha mevcuttur. Bunlardan ilki, içme suyu, ikincisi ise köylerde baş gösteremeye başlayan sağlık(kanser) sorunudur. Aradan geçen yaklaşık yirmi yıllık süreçte bu her üç köyde de bugün köylüler çeşmelerinden akan suyu içememektedirler. Maden işletmesi çalışmalarına ilk başladığında çeşmelerden akan çamurlu sular ve ölçümler sırasındaki sudaki arsenik miktarının yüksek çıkması, bugün bile köylerde önemli bir sorun teşkil etmektedir. “Çeşme suyu kullanmıyoruz. Su Geyikliden geliyor. Ordan taşımamız alamadığımızda paramızla alıyoruz”²⁹ “Ben içmiyorum çeşmeden. Şu dağdan Samanlık, Alacalı’dan motorla su taşıyorum”³⁰ “Ben değil, ki, bu köyde kimse çeşmeden su içmez”³¹ Kırsal alanda doğal kaynak olarak karşımıza çıkan suyun, bu köylerde çeşmelerden kullanılmaması oldukça ilginçtir. Halk ya köy bakkalında satılan damacana suyu tüketmekte ya da çevre köylerden ekonomik olsun diye su taşımaktadır. Diğer yandan tarla ve arazi sulamak için yapılan sondaj çalışmalarında da büyük oranda başarısız sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Potansiyel olan eski sondaj bölgelerinde yapılan çalışmalarda ne kadar derine gidilirse gidilsin, bir sulama kaynağına ulaşmak mümkün değildir artık. “Valla biz beş sene önce sondaj çıkartmıştık. Su çıktı yani. Bu sene Eylül geldi, bi baktık su yok. Sondajı söktük, borulara baktık, bakım yaptırдық, bir sürü masraf. Sonra tekrar taktık. Yine su yok. Sonra aklımıza geldi bi suya bakalım dedik. Meğer su yokmuş...Şimdi bütün su yatakları değişti. Bi de bunlar(maden) açtıkları kanalların ardından beton döküyorlar. Sonra ne oluyor? Tikaniyo, tikaniyo, suyun yolu değişiyor. Çöküntü yapıyor.”³² Bölgede hem içme sularında ortaya çıkan sorunlar hem de yer altı sularının yataklarını **değiştirmesi**, kırsal alanda önemli problemler doğurmaktadır.

---

²⁹ Görüşme13.

³⁰ Görüşme27.

³¹ Görüşme 30.

³² Görüşe 11.

Her üç köyde yaşanan sağlık sorunları sorgulandığında ise karşımıza farklı perspektifler çıkmaktadır. Özellikle amk y ve Narlıca k yl leri madenin açılışından sonra bölgelerinde insan ve hayvan sağlını bozulduğunu vurgulamaktadırlar. Köylerde artan kanser hastalığına gönderme yapmaktadırlar. Buna karşın Ovacıklı k yl ler şimdilik herhangi bir sağlık sorununun yaşanmadığını dile getirmektedirler.

Maden işletmesinin bölgede hayata geçirmiş olduğu tüm çevresel olumsuzluklara karşın yaşanan bu oluşumların salt bizatihi madenle ilgili olmadığını düşünen bir grup da mevcuttur. Daha çok madende çalışan ya da çalışmak isteyen kişilerden oluşan bu grup, bugün köylerde yaşanan tarım, evre ve sağlıkla ilgili olarak ortaya çıkan sorunlardan madenin tek başına sorumlu olmadığını düşündüklerini ifade etmekte. *“Valla mahsul kaybı madene dayanaraktan öyle bir şey g z kmiyi. Sağlıkla ilgili sorunlar var. Ama artık ekonomiden mi kaynaklanan bir şey mi, maden ötürü m  bilemem...Köyümüzde  , dört göğüs kanseri oldu mesela.”*³³ *“Canım bugün kanser hastalığı bütün memlekette, dünyada yaygın. Madenden ötürü değil buradaki, her yer aynı artık.”*³⁴

Bugün gelinen noktada madenin köylerin ekolojik yapısı üzerinde yaratmış olduğu değişme konusunda her ne kadar ikili bir ayırım varmış gibi görünse de k yl ler en azından bir sanayi işletmesi olarak madenin içinde yaşamış oldukları doğal dengeye zarar verdiği konusunda hemfikirdirler. *“Yani şimdi bizim bu aşağıda bir zeytinyağı fabrikası var. Bu fabrika çalıştığında bizim mahallede durulmuyo. O kadar pis koku, duman. şimdi zeytinyağı fabrikasının bana dahi zararı varken, altın madeninin illaki olacaktır.”*³⁵ Ortaya çıkan bu durum kimi zaman kahvelerde, evlerin avlularında sessizce tartışılırken kimi zamanda

---

³³ G r şme7.

³⁴ Görüşe 28.

³⁵ Görüşme 19.

gelecekle ilgili ciddi kaygıların beslenmesine yol açmaktadır. Bugün olmasa bile, günün birinde altın tükendiğinde ve maden kapandığında bölgenin büyük oranda zarar göreceği düşünülmektedir. *“Ben diyorum ki, yirmi sene sonra belki de Bergama kanser hastaneleri merkezi olacak.”*³⁶ *“Şimdi ne sorun var ki, asıl sorun onlar buradan gidip, pisliklerini, barajlarını burada bıraktıktan sonra çıkacak. Bak gör, burada yaşanır mı o zaman?”*³⁷ Özellikle de ortaya çıkmış olan toplumsal mücadele karşısında maden işletmesinin çevreye verilen zarar konusunda oldukça hassas ve dikkatli davrandığı, nerdeyse tüm köylüler tarafından ifade edilmektedir. Hatta ortaya çıkan bu durum toplumsal mücadelenin en büyük başarısı olarak dillendirilmektedir. Ancak bu iyimser görüşe rağmen Bergama köylülerinin ekolojik dengenin bozulmasına ilişkin kaygılarının da başladığını söyleyebilmekteyiz. Yaşamlarında bizzat deneyimledikleri olumsuzlukları ekonomik gerekçelerle biraz ötelemeye çalıştıkları ve bu sorunları geleceğe taşımaya niyetli olduklarını görmekteyiz. *“Biz değil canım, biz zararını görmedik ama bizden sonrakileri bilemem. O zaman iş sakat işte”*³⁸

Ekonomik Etkiler

Temel geçim kaynağı tarımsal üretim olan Bergama köylerinin yanı başında maden ocağının hayata geçmesinden sonra meydana gelen ekonomik temelli değişme dinamiklerini bir anda kavramak pek olanaklı değildir. Bunun için her köy bazında ayrı bir tarihsel arka plan çizmek gerekir. Çünkü siyanürlü altın işletmeciliğinin köyler üzerinde yaratmış olduğu benzer etkiler olmuş olsa da köylerin günümüzde ortaya çıkarttıkları farklı konumlarını göz ardı etmemek gerekir.

Dolayısıyla böylesi bir bakış açısı çerçevesinde ele alınabilecek ilk köy Ovacık'tır. Ovacık coğrafi mesafe olarak maden işletmesine en yakın olan köydür. Ancak köyde bugün

---

³⁶ Görüşe 20.

³⁷ Görüşme 9.

³⁸ Görüşme 29.

hala madenin işletilmesine direnen insanlar var olmasına rağmen, madenin işletilmesine tüm köyler arasında en sıcak bakan köy, Ovacık'tır. Günümüz dönem muhtarının kendisinin de ifade ettiği üzere Ovacık, *“Burası (Ovacık) madene en yakın olan yerdir. Yani bu sadece mesafe olarak da söyleyemiyorum. Zihniyet olarak kastediyorum.”*³⁹ Bugün olduğu gibi geçmişte de durum benzer bir profil sergilemektedir. Maden açıldığı dönemde muhtar olan kişi, kendisini madenin açılmasından sorumlu olan yegane kişi olarak göstererek, bundan gurur duymaktadır. *“Ben karşı çıksaydım, burda sontaj çakılmazdı. Maden de olmazdı...Ben desteklemesem bu madeni burada kuramazlardı. Evet, benim sayemde kuruldu maden.”*⁴⁰ Ovacık köyü diğer köylerle karşılaştırıldığında madenin açılışına en olumlu bakan köydür. Peki neden? Ortaya çıkan böylesi bir oluşumun nedenleri sorgulandığında karşımıza ikili bir profil çıkmaktadır. Ancak bu ikili ayırım, girift durumdadır. Ovacık köyünün bir göçmen köy olması, belki de ortaya çıkan durumu en anlaşılır kılan dinamiktir. 1950'li yıllarda Galarga Tepesi'nden Ovacık köyüne yerleştirilen köylülerin büyük bir çoğunluğu Ovacık'ı *“fakir köy”*⁴¹ olarak ifade etmekte. Halk, göçmen olduğu için geniş araziler mevcut değildir. *“Çok arazisi olan koca köyde 5-6 kişidir. Bir kişinin 80 dönüm arazisi var. En çoğu bu. 3-4 kişi de 35-40 dönüm araziye sahip. Gerisinin hiçbir şeyi yok. Bizim gibi.”*⁴² Kısıtlı olan arazide daha çok tütün ve pamuk yetiştiren Ovacık köyü için gerçekte Altın madeni işletmesi ekonomik anlamda bir alternatif olmuştur. Maden işletmesine karşı büyük karşı çıkışlarında yaşandığı köy için böylesi bir söylemin hayata geçirilmesi gerçekte ilk bakışta bir handikap gibi gözükmektedir. Ancak durum daha detaylı olarak ele alındığında karşımıza farklı toplumsal formasyonlar çıkmaktadır. Ovacık köyü içinde bugünde olduğu gibi madene karşı çıkanlar olsa da genel eğilim

---

³⁹ Görüşme 21.

⁴⁰ Görüşme 17.

⁴¹ Görüşme 17,14,15,12,24,22.

⁴² Görüşme 14.

madenden yanadır. Bize bu durumu yine en iyi biçimde o dönemim muhtarı aktarmaktadır. *“İsteyen daha çok olmasa, ben muhtar olmazdım herhalde. Olmazdım. Ben dört dönem burada üst üste muhtar oldum. Bu işte güya hayırcıların bol olduğu zamanlar(gülüyor). Hayırcılar çok olsa sence beni kim seçerdi? Hayırcılar çok çığırdı ama bu köyde evetçiler her zaman çoktu.”*⁴³ Ovacık köyüne göç edilmesi ile birlikte aile başına yaklaşık 10 dönüm arazi düşen köylüler, maden işletmesinde sigortalı, maaşlı ve daha güvenceli bir yaşamı ciddi bir alternatif olarak görmüşlerdir. Bugün gelinen noktada Ovacık köyünde genel olarak madende çalışma, arzu edilen bir durumdur. *“Keşke ben de hiç direnmeseydim, en başından. Neye direndim ki madene. Keşke en başından direneceğime ben de kocamı, çocuklarımı maden sokayım diye uğraşsaymışım.”*⁴⁴ 1989 yılından itibaren çalışan ve bugün emekli olmuş kişilerin geçmişte yüksek ücretlerle istihdam ettirilmeleri ve bugün de emekli aylığı almaları, tarla işi ile uğraşanları çoğu zaman rahatsız etmektedir. *“Adam çalışırken madende 3-4 milyar alıyo o zaman. Zaten arabasını aldı, evini aldı. Şimdi emekli, ohhh rahat. Ee bize ne oldu? Zornan, yoksulnuknan bağ-kur ödedik. Ne ev var ne araba. Şimdi 600 liraya geçin, dur. Ama komşum madenden emekli, deyme keyfine”*⁴⁵ Geçmişte madende çalışmış ve kırsal alanda oldukça yüksek ücretler kazanmış kişilerin de zamanla köyden göç etmeleri de hem köyün demografik yapısını bozmuş, hem de köylüler arasında çıkan ekonomik bölünmeyi derinleştirmiştir. Bugün Ovacık köyünde 25-30 kişinin madende çalıştığı ve 40-50 kişinin de madenden emekli olduğu, köylüler tarafından ifade edilmektedir. Arazi sahipliği olmadığı için genellikle günlük yevmiyeli olarak tütün kırmaya giden Ovacık köylüleri için madende çalışma yolu ile para kazanmak daha kolay bir alternatif olarak öne çıkmıştır. Tarım faaliyetlerinin garantisiz, güvencesiz, emek yoğun çalışma alanı ile karşılaştırıldığında madende çalışma, yüksek bir ücret karşılığında sigortalı, haftalık tatili olan, mesai saati belli ve belki de en önemlisi olarak

---

⁴³ Görüşme17.

⁴⁴ Görüşme 15.

⁴⁵ Görüşme 24.

güvencesi olan bir para kazanma kaynağı olarak giderek önem kazanmıştır.”*Eee şimdi bak dayıya sorabilirsin şimdi. Benim yaptığımı o yapamaz. Çünkü onun işinde (çiftçilik) riskler var. O tarlayı ekicek, sürececek, mazot alıcak. Gübre atacak. Ne bileyin tohum alacak, su sulayacak, benim öyle bir riskim yok ki, ben ordan alıyorum oraya yatırıyorum. Ne risk var ürün oldu ne başka bir şey.*”⁴⁶ Bugün genel olarak Ovacık köylülerinin çoğunun madende çalışmayı arzu ettiklerini söyleyebiliriz.

Siyanürlü altın madenciliği ve Ovacık köyü ekonomik anlamda değerlendirildiğinde köylüler bugün için bir zarar ilişkisinden çok faydadan söz etmektedirler. Maden işletmesinin Ramazan ayında ve bayramlarda köye yaptığı erzak yardımları ve diğer yandan köy için yaptırılmış olan okul, düğün salonu ve su deposu gibi katkılar, köylülerin çoğu için bir değer taşımaktadır. Ayrıca köyün tamamının su parası maden işletmesi tarafından karşılanmaktadır. Maden evlerinin elektrik ödemeleri de yine maden işletmesi tarafından temin edilmektedir. Tüm bu değişkenler bir araya toplandığında bugün için ekonomik anlamda maden işletmesinin Ovacıklılar tarafından desteklendiğini söyleyebilmekteyiz. Ortaya çıkan bu durumu belki de en iyi açıklayan örnek, Bergama köylü hareketi içerisinde sembolik bir isim olan bir kadının söyledikleridir. “Yıllarca karşı çıktım madene. Ama keşke karşı çıkmasaymışım. Eskiden burada maden var diye çığırıyorduk, inan bugün devlet bu madeni kaldırsa burdan, neden kaldırıyor, emek kapımızı neye kapatıyosun diye çığırırız.”⁴⁷ Madenin ekonomik anlamda köye katkı sağladığını düşünen Ovacıklılar bu konudaki düşüncelerini de büyük bir açıklıkla dile getirmektedirler. “Maden olmasaydı, bu köy biterdi. Maden sayesinde ayakta. Zaten yoksul göçmen bir köy burası. Ekonomik anlamda biterdik o zaman.”⁴⁸ “Maden Ramazanda yardım

---

⁴⁶ Görüşme19.

⁴⁷ Görüşme15.

⁴⁸ Görüşme 21.

*yapıyo, karşı olan da alıyo olmayan da. Eskiden kimse almazdı bu yardımları. Şimdi sana verdi bana vermedi diye kavga var.*⁴⁹” *Maden olmasaydı, ekonomik yönden kötüydük, fakirdik çok. Kalkınma olarak çok yararı oldu. Eskiden altında eşek olanların şimdi arabası var.*⁵⁰ Maden işletmesinin bir yandan köye yaptığı yardımlar diğer yandan emek yoğun tarım uğraşısı karşısında güvenceli ve nispeten daha kolay bir sektör olarak bu küçük kırsal alanda konumlanması, köyün ekonomik olarak çözülmesine yol açmıştır. Ancak ortaya çıkan bu durum bugün gelinen noktada köyün homojen ve eşitlikçi konumunu zedelemiştir. Ekonomik ve toplumsal çelişki ve çatışmaların gittikçe derinleştiği Ovacık köyünde refah dağılımı dengesi bozulmuştur. Kırsal alanda büyük sorunlar yaratabilecek olan bu durum, Ovacık köyünde giderek tırmanan bir problem alanı olarak kendisini göstermektedir. Ülkemizde uygulanan tarım politikaları neticesinde gündeme gelen kota uygulamaları ve yaşanan ekonomik krizler neticesinde Ovacık köylüleri artık genel olarak “işçileşmek isteyen köylüler” olarak tanımlanabilir. Ortaya çıkan bu durum, tarımdan kopma ve tarımın geçimlik bir üretim faktörü olarak kırsal alanda önemini yitirmesi anlamına gelmektedir. Köyde insanların maden işletmesi ile birlikte tarım faaliyeti ile uğraşmak istememeleri tarımdan kopma ve bunun yerine bir sanayi kuruluşu olan işletmede çalışmak için gösterdikleri çaba da işçileşmek isteyen köylülük olarak değerlendirilebilir.

Ovacık’tan sonra ele alabileceğimiz ikinci köy, Çamköy’dür. Çamköy hem coğrafi hem de toplumsal ve ekonomik konumu bağlamında Narlıca ve Ovacık arasındaki bir geçiş ya da köprüdür. Çamköy, ekonomik bağlamda ele alındığında Ovacık köyüne nazaran daha kolay anlaşılabilir bir görünüm sergilemektedir. Yöre de tarihsel olarak en eski kurulan köylerden birisi olan Çamköy, arazi mülkiyeti bağlamında en yoğun olan köydür. Köy halkının çoğunun kendisine ait geniş tarım alanları mevcuttur. Hatta maden işletmesinin coğrafi olarak da

---

⁴⁹ Görüşme 24.

⁵⁰ Görüşme 3.

amky köylülerine ait araziler üzerinde konumlanmış olduğunu söyleyebiliriz. İşletme hayata geçirildiği sırada Ovacıklı köylülerin arazileri olmadığı için ve Narlıca kylleri de madene karşı çok ciddi bir direniş sergilemiş oldukları için maden tarafından gerçekleştirilen arazi alımlarının büyük oranda amky tarım arazileri üzerinden gerçekleşmiştir. *“İlk arazi satımı amky’de. Onlar satmasaydı, nereye kuracakları madeni?”*⁵¹ *“amkyller ne yaptı? Tarlaları madenciye sattılar yüksek pareynen, büyük vaatlerde bulundu maden.”*⁵² Tarım alanlarının maden işletmesine aktarılması sonucunda amky’de ortaya çıkan en önemli sorun yer değiştirme, yani gtr. Hem arazi satışları sonucunda halkın geri kalanından alınan tepkiler hem de elde edilen ekonomik gelirin kentte değerlendirilmek istenmesi, amkylleri g hareketine yönlendirmiştir. Yapılan uygulamalı çalışma sırasında amky’n en çok güç veren köy olduğu ve nüfusun yaş bileşenlerine bakıldığında yoğunluklu olarak yaşlı nüfusun yaşadığı gözlenmiştir. Daha çok madende çalışanlar ile yapılan görüşmeler ise köy kahvesinde gerçekleştirilmiştir. Çoğu Bergama’da yaşayan ve madende çalışan amkyller haftalık izin günlerinde köye uğramaktadırlar. Çünkü çoğunun anne ya da babaları hala köyde yaşamaktadır. Ama ellerine geçen gelir ile kentte apartman dairesinde daha “lüks” koşullarda yaşamaktan memnun gözükmektedirler. *“Artık burada ne yapcaz? Sattık, araziyi, toprağı, kalmadı ekcek yer. şimdi iş, güç de var. Bizim hanım istedi Bergama’da ev alalım dedi. Çok şükür iki ev alabildim. şimdi biri kirada.”*⁵³ *“Köyde zate işsizlik var. Biraz arazim var. Tarlada rn yetişmez oldu. Yıllarca direndim satmadım madene. Ama şimdi adam(maden) geldi evimin kıyısına kadar yerleşti. Allah için çok para verdi. Kaç katı hem de. Sattım gitti.”*⁵⁴

---

⁵¹ Grşme1.

⁵² Görüşme 18.

⁵³ Görüşme 28.

⁵⁴ Görüşme 24.

Çamköy'den sonra ele alınabilecek üçüncü ve son köy Narlıca'dır. Araştırmamız kapsamında madene karşı en fazla direnmiş ve direnmekte olan köy, Narlıca'dır. Bu nedenle de madende en az çalışan ve çalıştırılan köy de Narlıca'dır. *“Biz Aleviyiz, diye bizi işçi almıyolar. Her köyden işçi alırlar, bizim köyden almırlar. Biz aleviyiz, direnişçiyiz diye.”*⁵⁵Bir Alevi köyü olan Narlıca'da bugün için temel geçim kaynağı, bahçecilik ve ürün bazında da bamyaya üretimidir. Ovacık köyü ile karşılaştırıldığında toprak ve arazi mülkiyetinin çok daha büyük oranda mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Zeytinciliğin de yapıldığı ve köy içerisinde bir zeytinyağı işletmesinin bulunduğu Narlıca'da madende çalışmayı daha çok kadınların desteklediğini söyleyebiliriz. *“Şimdi eşimin düzenli bir geliri var. Sigortası var. Eskiden güvencesi yoktu.”*⁵⁶ Başlangıçta madende çalışanların çok büyük tepkiler aldığı Narlıca köyünde bugün madende çalışanlara karşı olan direnç yok olmaya yüz tutmuştur. *“Ben adama neye küseyim? Kızayım ki, o da rızkının peşinde, ailesini geçindirme derdinde.”*⁵⁷Çamköy ve Ovacık ile karşılaştırıldığında ekonomik gelir bağlamında daha iyi bir konuma sahip olan Narlıca'da tarım faaliyetleri de diğer köylerle karşılaştırıldığında daha yoğun olarak devam etmektedir. Kendilerini “çalışkan” olarak niteleyen Narlıcalılar diğer köyler gibi kolay yoldan madene girip para kazanmak yerine tarım faaliyetlerini sürdürmeyi tercih etmişlerdir. Hayvancılığın da yapıldığı köyde eğitim alan gençlerin ve köy dışında başka kentlerde çeşitli iş kollarında -özellikle turizmde -çalışanların da sayısı dikkat çekicidir. Narlıca yer değiştirme ve göç hareketleri bağlamında da ele alındığında yine diğer iki köyden oldukça farklı bir profil sergilemektedir. Göç olgusunun neredeyse yaşanmadığı köyde organik bağlar oldukça kuvvetlidir. *“Onlar(Narlıca) birbirlerine çok bağlıdırlar. Birlikte karar verip, birlikte hareket ederler. Bizde öle değil. Kimse kimseyi takmaz.”*⁵⁸*“En dirençli köy bizim köyümüzdü. Biz kadın,*

---

⁵⁵ Görüşme9.

⁵⁶ Görüşme 8.

⁵⁷ Görüşme10.

⁵⁸ Görüşme 24.

erkek birlikte hareket ederiz. Birbirimiz kollarız."⁵⁹ Ekonomik değişkenlerden bir diğeri olan maden yardımlarına bakıldığında ise geçmiş yıllarda bu yardımları en fazla reddeden köyün yine Narlıca olduğu görülür. Ancak bu durum bugün için ortadan kalkmıştır. Ramazan ve bayramlarda maden işletmesi tarafından gönderilen yardımlar, tüm köylüler tarafından kabul edilmektedir.

Diğer yandan Narlıca'da madende çalışanların sayısı az olduğu ve genellikle herkesin tarım arazisi mevcut olduğu için kırsal yapı içerisinde refah dağılımının daha dengeli olduğu söylenebilir. Toprağı olanlar hala tarım faaliyeti ile geçimini sağlarken, arazi sahibi olmayanlar da büyük oranda madende çalışarak geçimlerini sağlamaktadır.

SONUÇ VE DEğERLENDİRME

Çalışmamızın gelinen noktasında siyanürlü altın madenciliğinin kırsal alanda yaratmış olduğu toplumsal, ekonomik ve çevresel etkilerin ne büyük boyutta bir toplumsal deformasyona yol açtığını görmekteyiz. Özellikle ekonomik ve politik bir özölme süreci deneyimleyen Bergama köyleri, süreç içinde temel değişim-dönüşüm dinamikleri açısından benzerlik göstermesine rağmen, köyler bazında çeşitli ve önemli farklılaşmalar da yaşanmıştır. Bu nedenle bu alanda toplumsal değişme dinamiklerini her köyün kendi kültürel, ekonomik ve demografik özellikleri bağlamında ele almak, kırsal alandaki toplumsal değişmeyi görünür kılmak açısından büyük oranda önem taşımaktadır. Köylerin sahip olduğu farklı antropolojik, kültürel, ekonomik ve toplumsal formasyonlar, onların geçirmiş oldukları toplumsal dönüşüm dinamiğinin hem hızını hem de biçimini farklılaştırmıştır. Bugün tüm köyler açısından ciddi bir

---

⁵⁹ Görüşme 9.

dönüşümün yaşandığı iddia edilmekle birlikte, bu dönüşümün köyden köye farklılıklar sergilediğini de belirtmek gerekir.

Başlangıçta madene karşı çıkan grupların da bugün gelinen aşamada büyük oranda madenin çalıştırılmasından yana aldıkları tavır ise ekonomik ve politik etkenlerle açıklanabilmektedir. Ekonomik çözülmenin yaşandığı köylerde yıllar boyu süren toplumsal mücadele üzerinden yürütölen politik baskılar, yerel halkın geri çekilmesine sebep olmuştur. Bu nedenle köylöler “siyaset-siz” bir toplumsal mücadele kurmak istediklerini her seferinde dile getirmişlerdir. Bergama köylöleri yalnızca kendi yaşam hakları üzerinden başlattıkları toplumsal mücadelelerinin çeşitli politik gruplar tarafından desteklenmesi ya da görmezden gelinmesi karşısında büyük bir korku ve kaygı yaşamışlardır. Çeşitli politik grupların ve hatta devletin Bergama konusundaki yaklaşımı Bergama köylölerini öğrenilmiş çaresizlik durumu ile baş başa bırakmıştır. 21. yüzyılda çok uluslu şirketlerin devlet ve hükümet politikaları ile gelişmekte olan ölkeler bağlamında yaptıkları yatırımlar yerelde ekolojik, toplumsal ve ekonomik dengeleri büyük oranda tahribata uğratmıştır. Altın madenini işleten şirketin de sahip olduğu çok uluslu yapı göz önünde bulundurulduğunda ölkemiz hükümetleri tarafından da bu şirketlerin büyük oranda desteklendiğini söylemek kaçınılmazdır. Neo-liberal politika ve kurumlar aracılığıyla desteklenen bu doğrudan yabancı yatırımlar, toplumsal yapıyı doğrudan tahrip ederken, diğer yandan da doğanın sömürölmesine yol açmıştır.

Bugün için madeni kapatma gücünün kendilerinde olmadığını fark eden köylöler, madenden sağladıkları ekonomik avantajlar dolayısıyla da kendilerinin deyimi ile “yenilgiyi” kabul etmiş durumdalar. Narlıca köyünün farklı bir yapı sergilediğini göz önünde bulundurduğumuzda diğer köylerin ve burada yaşamını sürdüren insanların öğrenilmiş çaresizlikle ve belki de çevre faktörünü de gelecek nesillerin sorumluluğuna devrederek, madenin çalışmalarını sürdürmesini kabullendiğini belirtmek yerinde olacaktır.

SUMMARY

This article is discussed that mining operation transformed the traditional rural economy and social relations in Bergama. This article looks at the social and economic impacts of gold cyanidation, a metallurgical technique in extracting gold from low-grade ore in three villages in Bergama in Turkey since 1990s. However, this topic is required that to understand and dominate the topics in detail a theoretical background.

Since the beginning of mining activities in 1990s, Bergama has been in the news as one of the most persistent peasant resistance around an environmental concern in Turkey and set an important precedent for other rural environmental effects. This research, planning to reveal the social changing dynamics, utilized surveys, in-depth interviews with the villages that are considered as "source of information with survey works, focus groups, as well as archival and available statistics, official records and photography as data collection techniques.

The paper shows that mining operation transformed the traditional rural economy and social relations. Emergence of mining related jobs and the fear of cyanide in irrigation and drinking water resulted in decline in agricultural activities. While some members of the community have seen these as inevitable outcomes of development, others have been very much concerned about the environmental and economic impacts of mining using cyanide. Parallel to these changes we also observed a significant rift among community members in terms of their support for mining operations. Family members or former friends who happened to be in opposite camps stopped speaking to each other, avoiding others' weddings, funerals and feasts. Also traditional life motifs have been damaged.

The paper examines since the opening of the gold mining operations of change in social structures created next to the differences in economic life. It approaches how different groups justify their support or resistance to gold cyanidation and utilize existing evidences in support of their positions. It also offers insights on the factors such as kinship, gender, social class, occupation, religiosity, education in intercommunity conflict that have played a role in shaping these differences in perception towards gold cyanidation in the villages of amky, Narlıca and Ovacık.

It is of the essence understand the context of social change in these village areas in trying to explain patterns of this social change occurred in Bergama district in İzmir in terms of gold cyanidation. The paper interrogates the impacts of neo-liberal policies, populist politics and legal arguments in destruction of rural livelihoods, and environment. This article focus on "gold", "cyanidation", "nature", "human health", "social change impact" explores the concepts.

KAYNAKA

Bal Hseyin, (1995), **Turizmin Kırsal Toplumda Aile İi İlişkilere Etkisi**, İstanbul: Doğa-İnsan Yayınları.

Beck, Ulrich, (2004), **Risk Society-Toward a New Modernism**”, London: Sage Puplications.

Buttel F.H. (1998), **Ecological Modernitazion as Social Theory, Received**, <http://www.ic.ucsc.edu/~rlipsch/EE80S/Buttel.pdf>, Erişim: 16.10.2013.

Catton, William, Dunlop, Riley. (1978), **“Environmental Sociology:A New Paradigm”**, **The American Sociologist**, Vo.13 (Februaray), 41-49.

Catton, William, Dunlop, Riley. (1979). **“Environmental Sociology”**, **Annual Review of Sociology**, Vol. 5, pp. 243-273.

<http://modernsocieties.files.wordpress.com/2008/04/environmental-sociology-dunlap-catton.pdf>. Erişim: 12.01.2013.

oban, Aykut. (2002), **evreciliğin İdeolojik Unsurlarının Eklemlenmesi**”, Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 57, Sayı. 3 syf: 3-30.

Geniş, Şerife. (2009), **Gaziantep Kırsalında Sanayileşme ve Toplumsal Değişim: Dlk Köyü Örneği**, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 8(1): 21-48.

Giddens A.,Beck U., Lash s., **Reflexive Modernization-Politics, Traditionand Aesthetics in the Modern Social Order**, Standford University Press, http://www.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=KqGRmn29488C&oi=fnd&pg=PA2&dq=giddens+ecological+modernization&ots=jzrrKU3gb_&sig=7WQH- Erişim: 16.10.2013

Keleş, R, Hamamcı C, Çoban A. (2012), **Çevre Politikası**, İstanbul: İmge Kitabevi.

Keyder, Ç., Yenal, Z., (2007), **Kalkınmacılık Sonrası Dönemde Türkiye’de Kırsal Dönüşüm Eğilimleri ve Sosyal Politikalar, (içinde), Korkut Boratav’a Armağan, Küresel Düzen: Birikim, Devlet, ve Sınıflar, Derleyen: Ahmet H. Köse-Fikret Şenses, Erinç Yeldan, İstanbul: İletişim Yayınları.**

Kıray, Mübeccel. (2000), **“Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası”**, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Konak, Nahide, (2010), **Çevre Sosyolojisi: Kavramsal ve Teorik Gelişmeler”**, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 24. Syf:271-277.

Kovel, Joel. (2005), **“Doğanın Düşmanı-Kapitalizmin Sonu mu, Dünyanın sonu mu?”**, Çeviren: Gürol Koca İstanbul, İstanbul: Metis Yayınları.

O’Connor, James. (2000), **Sürdürülebilir Kapitalizm Mümkün mü?, Marksizm ve Ekoloji**, Derleyen: G.N. Demirer, M. Duran, G. Özgür, Ankara: Öteki Yayınevi, Syf:15-45.

Oktik Nurgün. (2002), **Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri**, Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları,

Tuna, Muammer. (2006), **Türkiye’de Çevrecilik- Türkiye’de Çevreye İlişkin Toplumsal Eğilimler**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.